

ХРОНІКА

Я.Л.ПРИМАЧЕНКО (Київ)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ СЕРЕДИНИ ХХ ст.»

Представницький науковий форум із циклу «Проблеми дослідження українського визвольного руху середини ХХ ст.», який відбувся 14 листопада 2014 р. у Львові, зібрав понад 60 дослідників з України, Білорусі, Литви. Загалом у рамках цього науково-дослідницького проекту відбулося вже два заходи. Перший із них – «Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи» (Львів, вересень 2012 р.) – концептуалізував український визвольний рух у центральноєвропейській системі рухів опору. Другий – «Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х рр.» (Львів, 25 жовтня 2013 р.) – окреслив перспективні напрями дослідження та сприяв популяризації наукового знання про роль і місце ОУН та УПА в історії України й Центрально-Східної Європи.

Необхідність і своєчасність започаткування такого наукового форуму була підтверджена самим поступом історії. Революція гідності адаптувала гасла та символіку українського визвольного руху. Російська інтервенція, у ході якої експлуатація старого, створеного радянською пропагандою образу ОУН та УПА як «українських фашистів», стала однією з головних тем інформаційної війни Росії проти України, виявила низку актуальних питань сучасного вітчизняного суспільно-політичного дискурсу. За таких умов запропонована організаторами тема третього наукового форуму – «Український визвольний рух середини ХХ ст. в національній пам'яті», була цілком закономірною. Головною метою цьогоорічної конференції стало обговорення основних принципів формування політики національної пам'яті в Україні у сучасній та історичній перспективах. Як основні напрями роботи запропоновані такі: 1) політика національної пам'яті в незалежній Україні; 2) вплив ідей та символів українського визвольного руху на формування свідомості сучасного суспільства; 3) героїзація як елемент національної пам'яті: історія та сучасність.

Співорганізаторами конференції виступили львівські обласні рада й державна адміністрація, Інститут українознавства імені І.Крип'якевича НАН України, Український інститут національної пам'яті, Львівський національний університет імені І.Франка, комунальне підприємство Львівської облради «Доля», Центр незалежних історичних студій. Упродовж роботи конференції відбулося пленарне засідання, працювали три секції.

На пленарному засіданні вітання учасникам і гостям форуму виголосили заступник директора Інституту українознавства імені І.К. Крип'якевича НАНУ д-р іст. наук

І.Соляр, голова Львівської обласної ради *П.Колодій*, директор Українського інституту національної пам'яті канд. іст. наук *В.В'ятрович*, депутат Верховної Ради України VII скликання *О.Панькевич*. По завершенні врочистої частини учасники конференції перейшли до обміну думками. Логічним вступом до секційної роботи стали змістовні узагальнюючі виступи провідних дослідників історії Другої світової війни та українського визвольного руху. Робочу частину пленарного засідання відкрив проф., д-р іст. наук *О.Лисенко* (Київ) із доповіддю «Феноменологія українського самостійницького руху періоду Другої світової війни крізь призму політики пам'яті та суспільно-політичного життя», зосередивши увагу на питанні сприйняття українським суспільством проблеми ОУН та УПА. У своїй промові «Формування політики національної пам'яті в сучасній Україні» директор Українського інституту національної пам'яті *В.В'ятрович* (Київ) змалював непослідовність процесу становлення державної політики пам'яті в Україні та виокремив коло проблем, що виникли внаслідок такого стану. Доповідач також підкреслив роль Євромайдану в гальванізації суспільних процесів, які сприяли формуванню української громадянської ідентичності. Багатий фактографічний матеріал було представлено д-ром іст. наук *А.Боляновським* (Львів) у його доповіді «Спроби встановлення нейтралітету між командуванням УПА і військами вермахту в Галичині навесні – влітку 1944 р.». Завідувач кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені І.Франка проф., д-р іст. наук *О.Сухий* виголосив доповідь на тему «Український визвольний рух 1930–1940-х рр. у сучасних національних та зарубіжних інтерпретаціях», в якій проаналізував формуванні нинішнього образу ОУН та УПА. Доповідь канд. іст. наук *Я.Примаченко* (Київ) «Подолання аберації пам'яті: ОУН і УПА в контексті української Революції гідності» присвячувалася проблемі подолання вже класичного для українського суспільного дискурсу протистояння по лінії «радянське – націоналістичне». У заключній доповіді пленарного засідання «Особливості формування політики національної пам'яті в Білорусі» журналістка *Н.Бабіна* (Мінськ) наголосила на домінуванні у своїй країні на державному рівні дискурсу «Великої Вітчизняної війни», що стримує та обмежує процес дослідження історії Другої світової й визвольних рухів.

Під час другої частини конференції відбулися три представницьких секційних засідання. Ключовою темою роботи першої секції – «Український визвольний рух крізь призму політики національної пам'яті» (головуючі – д-р іст. наук *Г.Стародубець*, канд. іст. наук *О.Стасюк*) – стала проблема формування образів ОУН та УПА в національній пам'яті, їх регіональні особливості. Жваве обговорення викликала доповідь д-р іст. наук *А.Киридон* (Київ) «Політика пам'яті в незалежній Україні: сутнісна характеристика етапів», в якій на тлі широких теоретико-методологічних узагальнень було висловлено застереження щодо інструменталізації історичної науки. Канд. іст. наук *О.Музичко* (Одеса) у своїй доповіді «Україноцентрична візія історії Південної України: проблеми та парадокси» порушив питання щодо подолання радянського та імперського пластів в історичній пам'яті півдня нашої країни. Регіональний вимір було представлено в доповіді аспірантки *А.Коваль* (Київ) «Боротьба ОУН на Дніпропетровщині 1941–1943 рр. у контексті національної пам'яті». Виступи аспіранта *Т.Ковалевича* (Львів) «Особливості сприйняття суспільством радянської України нав'язаною пропагандою образу українського націоналіста», канд. іст. наук *Л.Крупник* (Буча) «Вплив ідей та символів українського визвольного руху на покоління 1970–1980-х рр.» відсилають до ретроспективи сприйняття створеного радянською пропагандою образу ОУН та УПА простими громадянами. У доповіді «Українське питання у західному публічному дискурсі під час

чехословацької кризи 1938–1939 рр.» канд. іст. наук *О. Пагіря* (Київ) на основі аналізу публікацій зарубіжної преси показав, як реагувала міжнародна спільнота на розподіл Чехословаччини та постання Карпатської України (останнє в учасників секції викликало екстраполяції на сучасну політичну ситуацію).

Під керівництвом канд. іст. наук *М. Посівнича* та канд. іст. наук *А. Сови* відбулося засідання другої секції – «Героїзація як елемент національної пам'яті: історія і сучасність». У центрі уваги була тема героїчного пантеону українського визвольного руху. Доповіді *А. Сови* (Львів) «Постать генерала УПА Дмитра Грицяя в пам'яті сучасників» та д-ра іст. наук *В. Футали* (Дрогобич) «Постать Степана Бандери в історіографії та історичній пам'яті» торкалися проблеми формування культу героїв. Гендерна тема проходила у виступах канд. іст. наук *О. Кісь* (Львів) «Місія (не)здійснена: спогади Марії Савчин як ідея і чин» та канд. іст. наук *Л. Онишко* (Київ) «Самовідданість жінок-учасниць українського національно-визвольного руху». Доповідачки зосередилися на тих ролях, які відводилися жінкам у структурах визвольного руху. *М. Посівнич* (Львів) у своїй доповіді «Культ героїв і могил у вишкільній підготовці ОУН у 1930-х рр.» звернув увагу на роль культу героїв у патріотичному вихованні молоді. Краєзнавець *А. Климчук* (Рівне) запропонував увазі наукової громади доповідь «Героїка визвольного руху середини ХХ ст. на Волині крізь призму мемуаристики». Проблеми саморефлексії учасників визвольного руху було присвячено виступ д-ра іст. наук *А. Русначенка* (Київ) «Велика Україна після вигнання гітлерівців із союзниками і світової війни з погляду і в оцінці учасників революційного руху».

Складні історіографічні та джерелознавчі аспекти розглядалися в рамках третього секційного засідання – «Проблеми дослідження українського національно-визвольного руху 1930–1950-х рр.», що працювало під керівництвом *М. Романюка* та *В. Ільницького*. Документальні розвідки було представлено в доповідях канд. іст. наук *О. Зброшко* (Львів) «Молодіжні осередки руху Опору в Західній Україні в 40–50-х рр. ХХ ст. у світлі документів Львівського обласного архіву» та канд. іст. наук *М. Романюка* (Львів) «Повстанські документи як джерело пам'яті про загиблих учасників збройних формувань ОУН та УПА». Джерелознавча доповідь д-ра *С. Симоноса* (Литва) «Листи й газети литовських борців за свободу як новий матеріал для історичних досліджень: метод контент-аналізу» присвячувалася потенціалу методу контентного аналізу для дослідження визвольних рухів. Резонансним став виступ канд. іст. наук *М. Гавришко* (Львів) «Про що мовчать герої: мемуарна версія інтимності в українському націоналістичному підпіллі 1940–1950-х рр.», яка запропонувала нову цікаву перспективу роботи з мемуаристикою. Канд. іст. наук *О. Кучерук* (Київ) у доповіді «В'язниця “целленбау” концтабору Заксенгаузен: український акцент» порушив проблему ув'язнення лідерів ОУН, що останнім часом стала полем для різного роду маніпуляцій.

Змістовною виявилася й дискусія під час підбиття підсумків конференції. Було озвучено культурологічні аспекти дослідження проблеми ОУН, УПА. Так, канд. іст. наук *Ю. Половінчак* (Київ) зауважила, що термін «бандерівці» перетворився на одиницю культурної інформації – мем, що став органічною частиною сучасного медійного та суспільного дискурсу.

Загалом форум пройшов в атмосфері конструктивної наукової співпраці, спонукаючи до діалогу та дальших наукових пошуків. Організатори планують видати друком матеріали конференції.